

Á T T Ö R É S A Z E R D É L Y I T Á R S A D A L O M – K U T A T Á S B A N

/megjelent in: Magyar Tudomány, 173.évf.10.sz-2012/

2011 decemberében, egyfajta karácsonyi ajándékként mutatták be az MTA V., erdélyi területi bizottságának szépen felújított épületében a Románia társadalmi, térbeli és gazdasági fejlődését elemző első, kizárólag magyar szerzők által jegyzett és anyanyelvünkön írt monográfiát. Sokunkat meglepett, de tény, hogy a Benedek József kolozsvári professzor, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja vezette kutató csoport és az általuk megjelentetett mű első a maga műfajában. Ez bizony *épp negyedszázaddal követi* a maga idején nagy feltűnést keltett, Köpeczi Béla/1986/ szerkesztette nagyívű történettudományi összefoglalást. Ha az utóbbinak az adta a sajátosságát, hogy magyarországi történészek szálltak szembe a korszak hivatalos romániai - romantizáló-idealizáló nacionalista - törekvéseivel, a realizmus és a megértés jegyében, a mai helyzetet az jellemzi, hogy mindkét ország az EU tagjává vált, és a bennünket elválasztó határok valóban légiesültek.

Nos, részben épp ezért értékelendő, hogy a szülőföldjükön maradt befutott és újonnan felnőtt kutatók jelentős erőfeszítést tettek azért, hogy a magyar szaknyelven a mai kor színvonalán és az erdélyi kisebbség sajátos szempontjait megjelenítve, a tudományos objektivitás követelményeit mindvégig szem előtt tartva mutassák be keleti szomszédunk fejlődését-döntően a regionális tudományok szemszögéből. Ma, amikor a magyar nyelvű közlés igénye a fiatal nemzedék jelentős része számára érthetetlen és fölösleges erőfeszítésnek számító relikvia csupán, Erdélyben pedig a tudományos előrejutáshoz az angol mellett a román nyelvű közlemények segíthetnek gyorsabban, gigászi erőfeszítéseket igényelt az effajta közös munka eredményes bevégzése.

A tizenöt fejezetre oszló művet közel három tucat kutató jegyzi, igényes kivitelét a patinás Kriterion és az erdélyi Nemzeti Kisebbségkutató Intézet tette lehetővé, Péntek János nyelvész-akadémikus értő és alapos stilizálásával. Lehetetlen vállalkozás lenne az átfogó és jórészt leíró anyagokat fejezetenként, az egyes szerzők munkáját kellőképp méltatva bemutatnunk. Az egyes fejezetek a könyv *első nyg részében* a természeti környezet, a közigazgatás, a gazdasági növekedés, a népesedés, a kisebbségek helyzete, a humán erőforrások, a település-szerkezet és az urbanizáció kérdéseit taglalják. Ezt követi a kötet *második részében* a gazdasági szerkezet elemzése, kiemelten a vidékfejlesztés, az ipar és a terciér szektorok tekintetében. Meglepő, bár a mai gazdaság arányait

tekintve indokolt, hogy a szolgáltató ágazatok fejlődését bemutató 11. fejezet több mint száz oldal, azaz a könyv egészének ötöde, ahol a média, a pénzügyek, az idegenforgalom, az oktatás, a média és az egészségügy kérdései is bemutatásra kerülnek. Végül a *harmadik nagy részben* szerepelnek a vérbeli regionális témák, mint amilyen a területi egyenlőtlenségek kérdése, a határ menti térségek együttműködése, az EU-hoz való csatlakozás és a strukturális alapok kérdése, valamint a több szempontból is izgalmas téma Románia földrajzi neveiről.

Csak remélni tudjuk, hogy ez az értékes munka mind Magyarországon, mind pedig az örvendetesen egyre szélesebb körben romániai állami elismerést is kiérdemlő ottani magyar nyelvű felsőoktatási intézmények *tananyagába is szeresen beépülhet*, Nagyváradtól Sepsiszentgyörgyig. Ugyanakkor a recenzió műfaja által megkövetelt néhány bíráló észrevételt is megfogalmazunk azzal a céllal, hogy a kötet későbbi kiadásai talán még hatásosabbak lehessenek.

Lehet, hogy túlzó igény, de az átfogó, monografikus tárgyalásból erőteljesen hiányzik a *politikai földrajz* és maga a politikatudomány, a pártrendszer, az érdekképviseltek szerepe és ezek alakulása. Nem titok, hogy Romániában e tekintetben a magyar párt/ok/ törvényhozási képviselője vagy a kormányzati szerep vállalása/hiánya közvetlenül is alakította a kötetben tárgyalt folyamatokat a teljes elemzési időszakban. Egy másik nagy és fontos kérdés a *szegénységé*, aminek Romániában nem csekély etnikai vonatkozása is van. Tudjuk, hogy az empirikus szociológia minden országban klasszikus témájának tekinti e kérdést, és megoldására vonatkozó normatív javaslatok kidolgozását is.

Igen fontos és szerteágazó lenne az *Európai Unióhoz való csatlakozás* folyamata és az újabban europaizációnak is elnevezett folyamat sokrétűségének bemutatása, annak ellentmondásaival, azzal hogy mennyire hatja át ez a mélyebb rétegeket és a magatartásmódot, a jogalkalmazást és a gazdasági környezetet. Bizonyára izgalmas ismereteket adhatna a külföldi megfigyelők által is régóta elemzett és értékelt román *külpolitika* némely sajátos vonásának felvillantása, az egyes időszakok sajátos és folytonos vonásainak bemutatása. És – talán szakmai elfogultság okán – nagyon hiányoltam a *rendszerátalakítás*, mint egyedi történelmi folyamat sajátos romániai arcvonásait fölvezető önálló fejezetet, esetleg egyfajta nemzetközi összehasonlításba is ágyazva. A világháló korában a szerzők talán bátrabban támaszkodhattak volna a kérdéskört taglaló nemzetközi irodalmi forrásokra is. És legvégül: tantermi hasznosítását bizonyára segítené egy, a kérdéskörrel sajátosságait vázoló *bevezető és összegző fejezet*, valamint a fejezet végi összegzések elkészítése is.

E kritikai megjegyzéseket aligha kockáztatnám meg, ha nem lennék biztos abban, hogy a kötet szerzői és szerkesztői képesek arra, hogy túlzott erőfeszítés nélkül megfogadják a következő kiadás véglegesítése során. Színvonalas, elkötelezett szerzőgárda írt *nemzetközi színvonalú kötetet*, aminek megjelenését és ízléses megformálást egyaránt örömmel üdvözölhetjük.

Csaba László, az MTA I. tagja, egyetemi tanár/CEU és Corvinus/

H I V A T K O Z Á S

1/ KÖPECZI Béla, főszerk/1986/: *Erdély története, I -III.kötet*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

BENEDEK József, szerk: Románia. Tér, gazdaság, társadalom. Kolozsvár: Nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Kritérion, 2011, 502 old, név- és tárgymutató nélkül, kötve, ISBN 978-606-92744-6-0/